
Jagiellońska

Dzielnice: Praga Północ

Osiedla: Nowa Praga Pelcowizna Stara Praga

Atrybuty: Nazwy pamiątkowe Od polskich postaci historycznych

Rok utworzenia nazwy: 1916

Opis

Jagiellonowie - dynastia królewska wywodząca się z litewskich Giedyminowiczów, której założycielem był Władysław II. Panująca w Polsce w latach 1386-1572, do tego samego roku na Litwie a do 1526 w Czechach i na Węgrzech.

Przed wojną tak nazywała się dzisiejsza ul. Płatnerska, do 1954.04.12 ul. Szoferska, do 1954.05.20 ul. Milanowska a do 1957.05.28 fragment ul. Ciesielskiej.

Od roku 1952 do 1991.01.24 odcinek od al. "Solidarności" do ul. Modlińskiej nosił miano al. Stalingradzkiej.

Ciekawostki

Jako ulica powstała przed 1762 rokiem, ale zabudowa została zniszczona w czasie wojen napoleońskich. Dochodziła wtedy do rynku skaryszewskiego - była jego zachodnią pierzeją. Wytyczono ją na nowo ok. 1818 roku od dzisiejszej ul. Kłopotowskiego aż do Jabłonnej, a odcinek w stronę Grochowa ok. 1835 roku. W 1865 roku ulica nazywała się Szeroka, ale zmieniono jej nazwę na Petersburska (na pn. od kina Praha) i Moskiewska (na pd. od kina Praha), W XIX w. zabudowana była po południowej stronie od al. Solidarności, północną część zajmowały zabudowania wojskowe. W kierunku północnym przechodziła w szosę Petersburską lub Kowieńską. W 1916 ulica otrzymała dzisiejszą nazwę. Wojnę zabudowa przetrwała w znacznej większości. Poprowadzono tędy linię tramwajową i autobusową.

Stan obecny:

Osiedle bloków. Powstały w latach '70 XX w. wg proj. Bohdana Gniewiewskiego na miejscu fabryki Wulkan. Kiedy w latach '60 zawaliła się tu kolejna z kamienic, mieszkała w niej już tylko jedna

staruszka, która i tak nie chciała opuścić rudery. Mówiła, że mieszkała tu ponad 80 lat i się stad nie ruszy. A po drugiej stronie Wisły w życiu nie była, bo i po co?

~ Nr 3\5: **VII oddział Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności**. Otwarty w XIX w. Społecznicy z "Koła Prażan" zorganizowali tu ok. 1916 roku Sierocin - ośrodek opiekuńczy dla opuszczonych dzieci

~ Nr 4\6: **Fabryka WULKAN**. Produkowała wyroby metalowe, sztancowane i emaliowane. W latach 1906-1914 zabudowania fabryczne rozbudowano wg proj. Karola Jankowskiego i Franciszka Lilpopa. Podczas I wojny stała bardzo wysoko na giełdzie, ale po odcięciu rynku rosyjskiego w latach '20 podupadła i w 1924 roku rozpoczęto wyprzedaż i wynajem terenów. Pracowało tu nawet 2000 robotników. Jednak w czasie okupacji działała jako Warschauer Gesellschaft der Metall-u. Emalienwarenfabrik. Jeszcze po wyzwoleniu produkowała swoje wyroby, na mniejszą już skalę.

Nr 7: ~ **Dom Weteranów Powstania Styczniowego 1863**. W XIX w. działał na tym miejscu słynny w kraju targ świń. Powstał w latach 1896-1900 z inicjatywy rosyjskiego Czerwonego Krzyża dla wdów po poległych żołnierzach. Początkowo na rogu była kopuła, pod którą mieściła się kaplica. W 1924 roku umieszczono tu weteranów Powstania Styczniowego, przeniesionych z budynku, gdzie dziś jest wybieg dla misiów. Weteranów otaczano szacunkiem, wojskowi im salutowali, po odzyskaniu niepodległości nadano im stopnie oficerskie. Nosili granatowe mundury z amarantowymi wypustkami i srebrnymi guzikami, a na naramiennikach obok dystynkcji umieszczano datę 1863. Tutaj otrzymywali dach nad głową, opiekę lekarza, jedzenie, a także pensje ze skarbu państwa. Grali głównie w szachy i karty. Mieli specjalną kwaterę na Powązkach Wojskowych. Ostatni weteran, Mamert Wandali zmarł w 1942.

Dziś **Dzielnicowy Ośrodek Sportu i Rekreacji** ma tu swoją pływalnię, znajduje się tu również **Zespół Szkół nr 45**, w skład którego wchodzi **Szkoła Podstawowa nr 50 im. Królowej Jadwigi** oraz **Gimnazjum Sportowe nr 57 im. Królowej Jadwigi**, **Uczniowski Klub Sportowy "Jagiellonka"** a także **Czytelnia Czasopism nr 18** Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Praga Północ m.st. Warszawy.

Nr 9: **kamienica Massalskiego**. Czyszówka wzniesiona dla księcia Massalskiego. Powstała ok. 1910 roku. Od podwórza, nad wejściem do mieszkania, maleńka oszklona **kapliczka** z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej.

Nr 10: W XIX w. działał tu zakład kamieniarski Bianka Abondiego.

Nr 11: **kamienica Massalskiego**. Czyszówka wzniesiona dla księcia Massalskiego

Nr 13: **Kamienica Massalskich \ Dom Pod Sowami** (drugi adres Okrzei 26). Powstała w 1910 roku dla księcia Bronisława Massalskiego wg proj. Henryka Stifelmana. Na szczycie postawione są dwie figury sów.

Nr 14: **Kamienica**. Powstała w latach '70 XIX w.

Nr 15: **Rainbow Centre**. Powstał jako Powszechny Dom Towarowy Warszawa Praga, zwany Pedet w 1952 roku wg proj. Juliusza Dumnickiego i Wiktora Espehana. Był bardzo popularnym domem handlowym, aż do początku lat '90 XX w., kiedy to konkurencja go wykończyła. Po 1990 roku przerobiono go na dzisiejszy wygląd. Swoją siedzibę ma tu m.in. **Urząd Skarbowy Warszawa Praga** oraz **Drugi Urząd Skarbowy Warszawa Śródmieście**.

Nr 16: **Kamienica**. Powstała w latach '70 XIX w.

Nr 18: **Kamienica**. Powstała w latach '70 XIX w. W podwórzu duża, wolno stojąca, oszklona **kapliczka** z figurą Matki Boskiej w niebieskim płaszczu.

~ Nr 19: **Kamienica**. Powstała pod koniec XIX w. Ok. 1900 roku założono tu Towarzystwa Kuchni Ruchomej, dożywającej charytatywnie najuboższych. Potem przejęli budynek albertyni spod nr 21. W roku 1963 wyburzono ten piękny, neoromański budynek.

~ Nr 21: **Gigant**. Dom noclegowy dla bezdomnej inteligencji prowadzony przez braci Albertynów, działał w okresie międzywojennym.

Nr 22: **Kamienica**. Powstała ok. 1910 roku. Zachował się zdobiony przejazd bramny.

Nr 24: **Kamienica**. Powstała ok. 1910 roku.

Nr 26: **Kino Nova Praha**. Pierwotne kino Praha powstało na miejscu XIX-wiecznej drewnianej siedziby praskich strażaków w latach 1948-1949 wg proj. Jana Bogusławskiego i Józefa Łowińskiego. W 2005 roku budynek kina rozebrano, budując na nim nowoczesne kino, jednak socrealistyczne płaskorzeźby z fasady umieszczono z powrotem w budynku. Nowe kino powstało dwa lata później wg proj. Krzysztofa Tyszkiewicza, Sławomira Stankiewicza i Michała Adamczyka. Płaskorzeźby ze starego kina wykonane przez Stanisława Sikorę są wewnątrz, a nowe, przedstawiające twarze znanych aktorów (Himilbach, Wilhelmi, Cybulski, Bielicka, Hańcza, Maklakiewicz, Niemczyk i inni) wykonane przez Piotra Banasika wg proj. studenta ASP Jerzego Dobrzańskiego umieszczono wewnątrz i na elewacji kina. Są tu 3 sale na 555 widzów. Jest to drugie w Warszawie, obok Silver Screen, cyfrowe kino.

~ **Synagoga Okrągła**. W XVIII w. wystawiono tu drewnianą bożnicę, którą w 1807 roku rozbudował Ber Sonnenberg, dobudowując chasydzki dom nauki. W 1845 wzniesiono tu okrągłą synagogę wg planów Józefa Lessla, z funduszy przede wszystkim Gabriela Bergsona. W czasie II wojny światowej budynek służył jako miejsce dezynfekcji. Rozebrano go jednak w 1955 roku w ciągu jednej nocy. Po budynku zostało tylko XIX-wieczne ogrodzenie i fundamenty pod ziemią.

Nr 27: **kamienica**. Powstała prawdopodobnie ok. 1910 roku. W podwórzu niewielka, skrzynkowa **kapliczka** z figurą Matki Boskiej w niebieskim płaszczu. Mieszkał tu Stefan Kiedrzyński (1888-1943) - pisarz, dramaturg. Był rodowitym warszawiakiem, kształcił się w tutejszej Szkole Sztuk Pięknych. Jako dziennikarz współpracował z "Kurierem Warszawskim". Jego najśłynniejsze publikacje to "*Chimera*", "*Fatalne miłosierdzie*", "*Nie rzucaj mnie, madame*", "*Krzyk w nocy*", "*Trujący kwiat*", "*Uśmiech szatana*". Przez wiele lat jego publikacje objęte były cenzurą - archiwalne egzemplarze wycofano z bibliotek.

Nr 28: **Gmach Wychowawczy Warszawskiej Gminy Starozakonnych im. Michała Bergsona**. Powstał w latach 1911-1914 wg proj. Henryka Stifelmana i Stanisława Weissa jako Izraelicki Dom Sierot ze szkołą, ochronką i przytułkiem, z inicjatywy przewodniczącego gminy żydowskiej na Pradze, Michała Bergsona. Miejsca było dla 550 dzieci w szkole, 150 w ochronce i 100 w internacie. Na miejscu dzisiejszej sceny umieszczony był dom modlitwy. W 1940 roku mieszkańców domu wywieziono do getta. W latach 1945-1948 mieścił się tu Wojewódzki Komitet Żydów, a w latach 1948-1950 teatr żydowski. Obecnie budynek zajmuje **Teatr Baj**. Powstał w 1928 roku na kolonii żoliborskiej WSM jako nieduży teatrzyk kukielkowy i w repertuarze miał utwory pisane specjalnie dla niego, m.in. przez Marię Kownacką.

Nr 34: **Kamienica**. Działało tu Towarzystwo Opieki nad Niemowlętami i od roku 1924 oddział Kasy Chorych i pogotowie ratunkowe.

Nr 38: **VIII Liceum Ogólnokształcące i 58 Gimnazjum im. Władysława IV** (drugi adres Solidarności 51). Budynek powstał w 1905 roku wg proj. Władysława Adolfa Kozłowskiego, kosztował 300.000 rubli. Część pieniędzy podarował Juliusz Różycki. Umieszczono tu szkołę zwaną Gimnazjum Praskim, założoną w latach '80 XIX w. na ul. Okrzei 16. Po opuszczeniu Warszawy przez Rosjan utworzono 13.09.1915 Polskie Gimnazjum Filologiczne, a patronem uznano Władysława IV, który w 1648 roku nadał Pradze prawa miejskie. Od czerwca do sierpnia 1920 uformował się w szkole I Batalion 236 Ochotniczego Pułku Piechoty, walczący pod Ossowem. Do tej szkoły chodził m.in. Janusz Korczak, August Zaleski (minister spraw zagranicznych w latach 1926-1932 i prezydent RP na uchodźstwie), Dobiesław Damięcki, Wiesław Ochman. Pod ziemią powstała hala sportowa o pow. 1250 m².

Dom mieszkalny dla nauczycieli Gimnazjum.

~ **Baraki wojskowe.** Powstałe dla wojska rosyjskiego. W 1952 roku baraki zburzono dla powiększenia parku Praskiego.

Krzyż upamiętniający ofiary Rzezi Pragi 1794. Metalowy, ustawiony po ucieczce Rosjan w 1915 roku (może w 1924?). Na krzyżu widoczne przestrzeliny z II wojny. Krzyż podobno stanął w miejscu starych drewnianych krzyży upamiętniających tragedię.

Nr 44: **Blok osiedla Praga I.** Powstał w latach 1948-1950 wg proj. Heleny i Szymona Syrkusów.

Nr 44a: **Blok osiedla Praga I.** Powstał w latach 1948-1950 wg proj. Heleny i Szymona Syrkusów.

Nr 44b: **Blok osiedla Praga I.** Powstał w latach 1948-1950 wg proj. Heleny i Szymona Syrkusów.

Nr 46: **Blok osiedla Praga I.** Powstał w latach 1948-1950 wg proj. Heleny i Szymona Syrkusów.

Bloki osiedla Praga II. Powstały wg proj. Jerzego Gieysztora i Jerzego Kumelowskiego. Na 50 hektarach chciano postawić praski MDM dla ponad 20.000 osób. Założenie było takie, że osiedle miało być narodowe i socjalistyczne i architekci zinterpretowali je w ten sposób.

Bloki osiedla Praga III. Powstało wg proj. Jerzego Czyży, Jana Furmana, Lecha Robaczyńskiego i Andrzeja Skopińskiego. Są to 12-piętrowe bloki, z których każdy ma swoje imię: Jagienka, Basia, Ania, Krysia, Ewa i pawilon Feliks.

na wysokości nr 62: od strony ulicy **krzyż przydrożny.**

~ **Rogatki Gołędzinowskie.** Istniały na wysokości zoo. W procesie rusyfikacji zaborca nazwał je Petersburskie.

Nr 49: **Fort Śliwickiego - Jasińskiego.** Powstał w 1835 roku jako jeden z fortów otaczających Cytadelę wg proj. ppłk Zadlica. Ma powierzchnię 53,38 ha. Było to praskie przedmoście Cytadeli. Była to duża luneta, wielokrotnie przerabiana. Do 1856 roku mieścił się tu punkt zborny dla więźniów wysyłanych na Sybir. Nadano mu imię kpt. Śliwickiego, Polaka walczącego po stronie rosyjskiej w czasie Powstania Listopadowego, którego pochowano na terenie fortu 06.12.1835. Na jego grobie postawiono żeliwny pomnik, rozebrany po I wojnie św. Umieszczano tu skazańców wywiezionych z Cytadeli przed zsyłką na Sybir. W 1921 roku przemianowano fort na Jasińskiego i umieszczono specjalne jednostki policji. Zamontowano tu radiostację krótkofalową. W czasie prac rozbiórkowo-naprawczych odkryto zejście do tajemniczego tunelu. Był on jednak dokładnie zasypany, co uniemożliwiało jego penetrację, prowadził on jednak ku Wiśle. W czasie wojny mieściła się tu drukarnia. Po wojnie stacjonowało tu ZOMO. Budynek zajmowane są dziś przez policję.

Budynki dawnych koszar, działobitni czołowej, południowej, północnej. Umocnienia ziemne.

Kapliczka. Kapitan Śliwicki dowodził w 1831 roku dywersją saperów na most na Wiśle i został ciężko ranny. Zmarł dopiero w Paryżu na kuracji, a kiedy zbudowano tu fort, nadano mu jego imię. Wówczas też sprowadzono tu jego zwłoki i w 1837 roku pochowano na dziedzińcu, wystawiając również żelazny pomnik.

Nr 88: **Fabryka Samochodów Osobowych.** Powstała w 1951 roku dla produkcji jakiegoś samochodu na licencji zagranicznej. Wybrano Fiata i podpisano już umowę na produkcję Fiata 1100, ale na skutek nacisków Stalina zrezygnowano i zerwano umowę pod byle pretekstem. Stalin, uwikłany w zimną wojnę, nie mógł zgodzić się na produkcję samochodu z Włoch i zaproponował Побiedę M-20. 06.11.1951 o godz. 14 z taśmy montażowej zjechała pierwsza Warszawa M-20. Produkowano ok. 2000 sztuk tego ciężkiego i powolnego samochodu. Załoga, w liczbie kilkanaście tysięcy osób, dostawała codziennie z hotelu Forum obiad i paczkę papierosów. W 1952 roku zmontowano nowy model Warszawy, S20, z lepszym silnikiem. Pięć lat później zmodernizowano samochód na tyle, że nazwano go M-201. W 1962 roku wprowadzono model M-202 z nowym, górnozaworowym silnikiem i lżejszym o 200 kg nadwoziem. Budowano też ambulansy na bazie 202-ójki. W roku 1967 powstały modele M-203 i M-204, ale po proteście Peguota zmieniono nazwę na M-223 i M-224. W 1964 roku opracowano model M-210, a rok później kombi i taxi. Nie doszło do produkcji modelu 210 z uwagi na uzyskanie licencji Fiata 125p. Warszawy eksportowano do 28 krajów. Wyprodukowano 254421 sztuk. W 1973 roku zaprzestano jej produkcji. 22.12.1965 podpisano umowę z Fiatem na produkcję modelu 125p. 28.11.1968 zjechał z taśmy montażowej pierwszy Polski Fiat 125p. Produkowano 50 000 wozów rocznie, korzystała z nich także milicja i szpitale (od 1972). W 1972 roku pojawił się model kombi, a trzy lata potem pick-up. W 1974 roku wyprodukowano limitowaną wersję Fiatów 6-drzwiowych (wożono nimi zagranicznych turystów). Fiatem 125p pobito rekord prędkości, nie pobity w swej klasie silnika do dziś: ponad 138 km/h. Rok później zmieniono wygląd zewnętrzny modelu i dodano 3 nowe silniki: 1600 Monte Carlo, 1800 Akropolis i niewielką serię 2000. Otwarto filie produkcyjne w Tajlandii i Egipcie, a także serwisy w Irlandii, Danii, Anglii, Finlandii i Francji. W 1986 roku wprowadzono nowy silnik 1600 od Volkswagena. Ostatni Fiat 125p zjechał z taśmy 26.06.1991. Wyprodukowano ich 1 445 699. W 1978 roku opracowano następcę Fiata 125p: Poloneza. Pierwszy samochód zjechał z taśmy 03.05.1978. Oparty był na podzespołach 125p, ale jego wygląd zaprojektowali włoscy styliści dla Fiata, który miał podbić rynek amerykański. W 1991 roku pojawił się Polonez Caro, a także modele z silnikami od Citroena i Rovera. W 1996 wystartował model ATU, w 1997 PLUS, a w 1998 model kombi. Były to próby ratowania padającej marki. Produkcję Poloneza zakończono w 2002, wyprodukowano go ok. 100000 rocznie. W sierpniu 2004 FSO weszło w spółkę z koreańskim koncernem DAEWOO. Po ok. 10 latach firma popadła w poważne kłopoty finansowe. Montowało się tu całkowicie modele Matiz i Lanos, umowa podpisana była do roku 2007 a samochody eksportowano głównie na Ukrainę. W 2011 roku roku firma ogłosiła upadłość i zwolniła większość pracowników.

Pomnik Władysława Gomułki. 06.11.1986, na obchody 35-lecia FSO postawiono popiersie Gomułki, sekretarza KC PZPR i członka zakładowej organizacji partyjnej. Pomnik wyrzeźbił Stanisław Lisowski wg proj. Tadeusza Warzykowskiego. Pomnik zdjęto po 1991 roku.